

Prof. dr. sc. Mirela Šarac

Internationales Sommerseminar in Antiker Rechtsgeschichte “IMPERIUM UND PROVINZEN” (Zentrale und Regionen), Sarajevo, 30. April - 04. Mai 2005.

Počevši od 1997. godine održavaju se međunarodni ljetni seminari iz oblasti antičke pravne povijesti u organizaciji pravnih fakulteta pojedinih zemalja. U razdoblju od 30. travnja do 4. svibnja 2005. godine domaćinom seminara pod nazivom “Imperium und Provinzen” (Zentrale und Regionen) (“Carstvo i provincije” [središnjica i regije]) bio je Pravni fakultet u Sarajevu. Katedra za državno pravo, pravnu povijest i komparativno pravo Pravnog fakulteta u Sarajevu u suradnji s Institutom za rimsko pravo Pravnog fakulteta u Grazu (Institut für Römisches Recht, Antike Rechtsgeschichte und Neuere Privatrechtsgeschichte der Juristischen Fakultät der Karl Franzens Universität Graz) bili su organizatori seminara na kojem su sudjelovali referenti iz više europskih zemalja (Njemačke, Italije, Hrvatske, Austrije, Mađarske, Srbije i Crne Gore). Organizacijske zasluge pripadaju i Prof. dr. Fuadu Saltagi, dekanu Pravnog fakulteta u Sarajevu koji je pozdravio sudionike prilikom svečanog otvaranja Seminara, dok se u ime sudionika na srdačnom gostoprimstvu zahvalio Prof. dr. Gerhard Thür s Karl Franzens Universitätäta iz Graza.

Sukladno nazivu Seminara u izloženim referatima obrađene su pravnopovijesne teme područja starog Istoka, stare Grčke, Rima i Bizanta, kao i Habsburške Monarhije, uključujući i problematiku središnjice i regija u Europskoj uniji; pojedini referati podneseni su iz oblasti privatnog prava. Cilj Seminara bio je da se u povodu konkretne teme obrade pravnopovijesni aspekti razvitka određenog pravnog fenomena od antike do suvremenog europskog prava. Budući da su Seminaru nazočili i studenti Pravnog fakulteta, nastojalo se pobuditi kod njih interes za znanstveni rad kako bi u neposrednoj suradnji s profesorima i asistentima obrađivali pravnopovijesne probleme i upoznali osnovne metode znanstvenog rada. Izloženi referati bavili su se klasičnim pravnim tekstovima, nakon čega se održavala diskusija.

Tijekom seminara podneseni su sljedeći referati: Prof. dr. Eckart Frey (Magdeburg): “Der ‘heilige Krieg’ der Essener gegen die Kitti’im”; Mag. Marlene Peinhopf (Graz): “Das vorsullanische Repetundenverfahren”; Prof. dr. Alberto Maffi (Milano): “I libri de officio praesidis e l’immagine ideale del governatore nella letteratura di lingua greca”; E. Mandelli, E. Vaccarello, F. Vailanti (Milano): “Il governatore provinciale nei frammenti di Ulpiano del primo libro dei Digesti”; Mag. Kirsten Jahn (Magdeburg): “Leges provinciae”; Darja Softić (Sarajevo): “Lex Ursonensis”; Christoph Zehetgruber (Graz): “Die Stipulationsklausel: römischen oder peregrinen Ursprungs?”; Prof. dr. Eva Jakab (Szeged): “Binnenzölle auf Seefracht”; Norbert Pozsonyi (Szeged): “Haftung der

publicani”; Mag. Philipp Leitner (Graz): “Kreditgeschäfte in den Provinzen: Die Versur”; Mag. Philipp Steinsky (Graz): “Graecoägyptische Eheverträge aus der Kaiserzeit”; Nora Orosz (Szeged): “Matrimonium iustum als Instrument der Bürgerrechtspolitik”; Ivan Milotić (Zagreb): “Legal status of peregrini and their communities in Roman Histria”; Tomislav Karlović (Zagreb): “Municipium Andautonia”; Mag. Ema Bednarz (Beograd): “A Military Diploma from Castrum Taliatae”.

U okviru seminara Prof. dr. Sima Avramović predstavio je knjigu uglednog romaniste Alana Watsona “Shame of American legal education”, a pri kraju radnog dijela seminara održana je diskusija o mjestu i ulozi pravnopovijesnih predmeta u svjetlu aktualnih reformi Bolonjskog procesa.

Veći dio iznesenih referata objavljen je 2006. godine u posebnoj monografiji koju su uredili Dr. Gerhard Thür i Dr. Zdravko Lučić. Prof. dr. E. Frey u radu Der “heilige Krieg” der Essener gegen die Kitt’im (“Sveti rat Esena protiv Kitt’ima) obrađuje tematiku “Svetog rata” nastalu unutar religijske zajednice Esena u predherodijansko doba, a rezultat je intenzivnog bavljenja pitanjima “apokaliptičnog Izraela”. Mag. K. Jahn u članku “Das Hemd des Nessos – Die *leges provinciae* der römischen Republik” analizira prema kojem sustavu su se u doba rimske republike osnivale provincije, pri čemu pojašnjava da sam pojam *provincia* nije bio ograničen na vanjske oblasti pod rimskom vlašću, već je bio šire koncipiran. Proces provincijalizacije bio je fleksibilan sustav u kojem su se Rimljani prilagođavali uvjetima zatečenim na pokorenim područjima u svrhu osiguranja vlasti. Prof. dr. E. Jakab u prilogu “Binnenzölle auf Seefracht” bavi se slučajevima iz prakse naplate carine i carinjenja morskog transporta u carskom Rimu, s posebnim naglaskom na tekst Cervidia Scaevolae D.19.2.61.1. T. Karlović u radu “The Legal Status of *municipium andautonia*” istražuje pravni sustav i status najznačajnije rimske naseobine na području Zagreba, municipij *Andautoniju*, o čijem je pravnom položaju rijetko pisano. Mag. P. Leitner je u radu “Bemerkungen zur Versur. Ein Fall von Zinswucher in der römischen Provinz zur Zeit Ciceros” analizirao Ciceronov fragment *ad Atticum* 5,21 u kojem se detaljno govori o jednom sporu povodom zajma. Na osnovi Ciceronovih navoda mogu se rekonstruirati osnovne smjernice pravnog posla zajma, na čijoj se početnoj točki nalazi verzura. Autor je taj, u literaturi sporni posao, okarakterizirao kao posebni oblik zajma koji se odnosi na peregrine. Tema članka “Per lo studio delle fonti dei *libri de officio praesidis* di Ulpiano del primo libro dei Digesti” čiji su autori A. Maffi, E. Mandelli, E. Vaccarello i F. Vailati su Ulpijanovi fragmenti koji se odnose na *officium proconsulis* (ili *praesidis*), s posebnim naglaskom na D.1.6. i 1.18. Na osnovi egzegeze predmetnih tekstova može se izvući zaključak da ti fragmenti djelomično pokazuju sadržaj normativnih mjera, a djelomično meta- ili ekstra-juristički karakter. Za razliku od vladajućeg mišljenja po kojem rimski autoritativni izvori čine posredni ili neposredni sadržaj pravničkih tekstova *de officio prokonsulis*, hipoteza je autora da tzv. meta- ili ekstra-juristički sadržaj pokazuje utjecaj drugih izvora: s jedne strane, pravnih izvora čije se podrijetlo nalazi izvan rimskog pravnog područja

gdje, u stvari, treba tražiti originalni doprinos pravnika, posebice Ulpijana. U radu "Legal Status of peregrini and their Communities in Roman Histria" I. Milotić analizira pravne posljedice inkorporiranja predrimskih zajednica i njihovih članova u teritorij rimske države, pobliže određujući pojam peregrina u razdoblju prije i nakon punskih ratova, s posebnim osvrtom na pravne propise sadržane u literarnim izvorima, te njihovu primjenu u svjetlu epigrafičkih spomenika pronađenih u Istriji. U prilogu "*Matrimonium iustum* als Instrument der Bürgerrechtspolitik" N. Orosz analizira tzv. *de facto* brakove koje su zaključivali vojnici unatoč općepoznatoj činjenici da vojnici u doba Principata nisu mogli zaključivati pravno valjane brakove; naglasak je stavljen na vojne diplome kojima se islužnim vojnicima dodjeljivalo pravo građanstva, s posebnim osvrtom na ispravu CIL XVI 2 izdatu 54. g. u Sremskoj Mitrovici. Mag. M. Peinhopf u radu "Das vorsullanische Repetundenverfahren" obrađuje *crimen repetundarum* – delikt protupravnog oduzimanja, neopravdanog konfisciranja, ucjene ili pronevjere imanja podanika od strane rimskih magistrata. Autorica istražuje procesnu stranu koja je detaljno regulirana s *lex Acilia repetundarum* i *lex Calpurnia de repetundis* koji su utrljali put ka kazneno pravnom *repetunden* postupku. "Gesellschaft der Steuerpächter (*societas publicanorum*)" naziv je priloga u kojem N. Pozsonyi analizira strukturu *societas publicanorum*, društva zakupnika prava ubiranja poreza, s posebnim osvrtom na odgovornost tzv. *publicani* za njihovu *familia*, tj. za delikte koje počine njima podređene osobe. Prilog D. Softić Zur "*lex coloniae Genetivae Iuliae sive Ursonensis*" ima za temu pravni sustav u gradovima rimskih kolonija, posebice zakon Ursone koji je najpotpuniji i najočuvaniji pravni izvor koji svjedoči o jednoj koloniji rimskih građana. U radu su detaljno obrađeni podaci koje taj zakon prenosi o pravosuđu u Ursoni. Mag. P. Steinsky u radu "Graecoägyptische Eheverträge der Kaiserzeit" prikazuje karakteristike grčko-egipatskog bračnog prava na osnovi jednog bračnog ugovora – P. Oxy. XLIX 3491 – pri čemu se fokus nalazi na ispravama carskog razdoblja, isključujući one rimskih građana. Prof. dr. G. Thür u prilogu "Clinicum Antike Rechtsgeschichte: Forensische Rhetorik" posvećenom Prof. dr. Simi Avramoviću uspoređuje izvedbe atenskih procesa studenata iz Beograda i Graza, naglašavajući veliki značaj predavanja koja je pod nazivom "Clinical Legal History" uveo Prof. dr. Avramović. Sposobnost logički povezanog i za široku publiku uvjerljivog argumentiranja od iznimnog je značaja za pravničko obrazovanje, a može se naučiti i kroz izvođenje atenskih procesa.

U okviru seminara izvedena je simulacija postupka na starom grčkom sudu zasnovana na Isaeusovom drugom govoru, o čemu govori rad "On the Estate of Meneclous", a u prilogu Lysias 1. "Über die Tötung des Eratosthenes" predstavljen je postupak koji je po atičkom uzoru odigrao tim studenata iz Graza.

